

Ustawa o Agencji Bezpieczeństwa Wewnętrznego oraz Agencji Wywiadu

z dnia 24 maja 2002 r. (Dz.U. Nr 74, poz. 676)

Tekst jednolity z dnia 26 października 2016 r. (Dz.U. 2016 poz. 1897)

(zm.: Dz.U. 2015 poz. 2023; 2016 poz. 1948 i 1955; 2017 poz. 60, poz. 768)

Spis treści

	Art.
Rozdział 1. Postanowienia ogólne	1–10
Rozdział 2. Kolegium do Spraw Służb Specjalnych	11–13
Rozdział 3. Organizacja Agencji Bezpieczeństwa Wewnętrznego oraz Agencji Wywiadu	14–20a
Rozdział 4. Uprawnienia funkcjonariuszy Agencji Bezpieczeń- stwa Wewnętrznego oraz Agencji Wywiadu	21–43
Rozdział 5. Służba funkcjonariuszy Agencji Bezpieczeństwa Wewnętrznego oraz Agencji Wywiadu	44–65
Rozdział 6. Korpusy i stopnie służbowe funkcjonariuszy Agencji Bezpieczeństwa Wewnętrznego oraz Agencji Wywiadu	66–78
Rozdział 7. Obowiązki i prawa funkcjonariuszy Agencji Bezpie- czeństwa Wewnętrznego oraz Agencji Wywiadu	79–101
Rozdział 8. Mieszkania funkcjonariuszy Agencji Bezpieczeństwa Wewnętrznego oraz Agencji Wywiadu	102–113
Rozdział 9. Uposażenie i inne świadczenia pieniężne funkcjo- nariuszy Agencji Bezpieczeństwa Wewnętrznego oraz Agencji Wywiadu	114–143a
Rozdział 10. Odpowiedzialność dyscyplinarna funkcjonariuszy Agencji Bezpieczeństwa Wewnętrznego oraz Agencji Wywiadu	144–153
Rozdział 10a. Przepisy karne	153a–153d
Rozdział 11. Zmiany w przepisach obowiązujących	154–220
Rozdział 12. Przepisy przejściowe i końcowe	221–235

Rozdział 1. Postanowienia ogólne

Art. 1. [Cel utworzenia]

Tworzy się Agencję Bezpieczeństwa Wewnętrznego, zwaną dalej „ABW”, właściwą w sprawach ochrony bezpieczeństwa wewnętrznego państwa i jego porządku konstytucyjnego.

Spis treści

	Nb
1. Istota służb specjalnych	1
2. Podstawowe kompetencje ABW	2
3. Bezpieczeństwo narodowe	3
4. Bezpieczeństwo publiczne	4
5. Bezpieczeństwo państwa – regulacje konstytucyjne	5
6. Nadanie skrótu nazwy	6

- 1 1. Istota służb specjalnych.** Służby specjalne są istotnym elementem funkcji ochronnej państwa (*M. Bożek, M. Czuryk, M. Karpiuk, J. Kostrubiec*, Służby specjalne w strukturze władz publicznych, Warszawa 2014, s. 27; zob. także *K. Walczuk, M. Bożek*, Konstytucyjne i ustawowe uwarunkowania organizacji i funkcjonowania Agencji Bezpieczeństwa Wewnętrznego, Siedlce 2015, s. 45 i n.). Funkcje służb specjalnych są pochodnymi funkcji państwa (zob. *A. Korybski*, Funkcje państwa, w: Wprowadzenie do nauki o państwie i polityce, red. *B. Szmulik, M. Żmigrodzki*, Lublin 2010, s. 109–110). Jedną z nich jest zapewnienie bezpieczeństwa, zarówno państwa jako całości, jak i wszystkich jego mieszkańców.

Ustawa z 24.5.2002 r. o Agencji Bezpieczeństwa Wewnętrznego oraz Agencji Wywiadu (t.j. Dz.U. z 2016 r. poz. 1897 ze zm.), a także inne akty prawne nie definiują pojęć bezpieczeństwa wewnętrznego państwa oraz porządku konstytucyjnego. Pojęcia te definiowane są natomiast w literaturze. W doktrynie mówi się o bezpieczeństwie w dwojakim znaczeniu. W pierwszym znaczeniu jako pewnym **pożądanym stanie normalnego funkcjonowania grupy państwowej, tj. jednostek, społeczeństwa i tego wszystkiego, co pozwala zdefiniować państwo jako organizację** (*M. Bożek, M. Czuryk, M. Karpiuk, J. Kostrubiec*, Służby specjalne, s. 27). Stan normalnego funkcjonowania państwa określa się jako stan stabilności wewnętrznej i suwerenności państwa, który odzwierciedla brak występowania jakichkolwiek

zagrożeń (W. Lamentowicz, Państwo współczesne, Warszawa 1996, s. 10). Można stwierdzić, że jest to sytuacja, w której wszystkie zagrożenia zostały rozpoznane i wyeliminowane. W drugim znaczeniu można mówić o **bezpieczeństwie jako określonym procesie, który wynika z działalności organów właściwych w sprawach ochrony bezpieczeństwa państwa** (M. Bożek, M. Czuryk, M. Karpiuk, J. Kostrubiec, Służby specjalne, s. 28). W doktrynie bezpieczeństwo państwa jest definiowane także jako **stan normalnego funkcjonowania państwa, który staje się codzienną rzeczywistością, przede wszystkim dzięki działalności służb państwowych powołanych do zwalczania różnego rodzaju zagrożeń** (M. Bożek, Instytucjonalny system bezpieczeństwa państwa w świetle Konstytucji RP na tle członkostwa Polski w Unii Europejskiej, w: Europa – kontynent ryzyka? Społeczne, polityczne i normatywne uwarunkowania bezpieczeństwa w Europie, red. M. Bożek, M. Troszyński, Warszawa 2007, s. 101 i n.; M. Bożek, M. Czuryk, M. Karpiuk, J. Kostrubiec, Służby specjalne, s. 28). W doktrynie w ramach funkcji ochronnej państwa wyróżnia się dwie płaszczyzny. Pierwsza dotyczy ograniczania zjawisk zakłócających codzienne życie społeczeństwa oraz zapobiegania i zwalczania przypadków naruszania prawnie chronionych dóbr jednostek. Druga płaszczyzna dotyczy podejmowania działań zmierzających do zachowania państwa jako organizacji. Zapewnienie bezpieczeństwa w pierwszym obszarze należy do zadań Policji, natomiast do kompetencji służb specjalnych należy drugi obszar. Służby specjalne powinny mieć wiedzę o zagrożeniach, a służby policyjne powinny wykrywać i ścigać sprawców. Trafnie zwraca się jednak uwagę, że podział ten nie jest precyzyjny. **Niektóre służby specjalne, w szczególności ABW, odgrywają bowiem także rolę organów karnego ścigania. W Polsce służby specjalne z jednej strony stanowią bazę informacyjno-analityczną władz państwowych w sprawach potencjalnych i istniejących zagrożeń, a z drugiej strony cywilne służby specjalne działające w obszarze bezpieczeństwa wewnętrznego państwa reagują w drodze ścigania karnego. Polskim służbom specjalnym trudno więc przypisywać wyłącznie rolę służb informacyjnych.** Podstawowym zadaniem służb specjalnych jest ochrona i utrzymanie istniejącego w państwie porządku konstytucyjnego i w ten sposób przyczynianie się do zapewnienia jego bezpieczeństwa (M. Bożek, M. Czuryk, M. Karpiuk, J. Kostrubiec, Służby specjalne, s. 30–31; M. Bożek, Współczesny model polskich służb specjalnych. Służby informacyjne czy policyjne?, ZNAON 2005, Nr 1, s. 92 i n.).

2 2. Podstawowe kompetencje ABW. Przepis art. 1 BezpWewnU określa podstawowe kompetencje ABW. **Agencja Bezpieczeństwa Wewnętrznego jest właściwa w sprawach ochrony bezpieczeństwa wewnętrznego państwa oraz jego porządku konstytucyjnego.**

Bezpieczeństwo w ujęciu ogólnym to pewność istnienia i przetrwania, posiadania oraz funkcjonowania i rozwoju podmiotu. Jest wynikiem braku zagrożeń. Powstaje też skutek kreatywnej działalności danego podmiotu. Jest zmiennym w czasie procesem społecznym (*M. Żmigrodzki, Istota bezpieczeństwa państwa, w: M. Żmigrodzki, A. Żebrowski, Instytucjonalne podstawy bezpieczeństwa państwa w III Rzeczypospolitej, Lublin 2014, s. 11).*

W literaturze wyodrębnia się bezpieczeństwo wewnętrzne oraz zewnętrzne. **Bezpieczeństwo wewnętrzne** obejmuje to wszystko, co wiąże się z porządkiem i stabilnością na danym obszarze i jest w kompetencji organów policji, bezpieczeństwa organów odpowiedzialnych za zwalczanie negatywnych zjawisk występujących na tym obszarze. Bezpieczeństwo wewnętrzne to stan funkcjonowania państwa, który zapewnia przeciwdziałanie, eliminowanie lub ograniczanie zagrożeń dla ustroju konstytucyjnego, porządku wewnętrznego i spokoju oraz umożliwia ochronę interesu publicznego poszczególnych społeczności i każdego obywatela (*K.A. Wojtaszczyk, Istota i dylematy bezpieczeństwa wewnętrznego, PBW 2009, Nr 1, s. 14; zob. także R. Zięba, Kategoria bezpieczeństwa w nauce o stosunkach międzynarodowych, w: Bezpieczeństwo narodowe i międzynarodowe u schyłku XX wieku, red. D.B. Bobrow, E. Haliżak, R. Zięba, Warszawa 1997, s. 11).* Natomiast **bezpieczeństwo zewnętrzne** obejmuje ochronę i obronę przed zagrożeniami pochodzącymi ze środowiska międzynarodowego. Odpowiadają za to instytucje wojskowe i służby wywiadowcze. W tym ujęciu bezpieczeństwo wewnętrzne i zewnętrzne są względnie autonomiczne (*S. Sulowski, W poszukiwaniu definicji bezpieczeństwa wewnętrznego, PBW 2009, Nr 1, s. 11).*

3 3. Bezpieczeństwo narodowe. Obecnie coraz częściej używa się pojęcia **bezpieczeństwa narodowego**, którego składnikami są bezpieczeństwo wewnętrzne oraz zewnętrzne. W tym ujęciu bezpieczeństwo wewnętrzne oznacza stabilność i harmonijność funkcjonowania systemu państwa, a bezpieczeństwo zewnętrzne – brak zagrożeń za strony podmiotów i źródeł zagranicznych [*Z. Nowakowski, Bezpieczeństwo narodowe ewolucja pojęcia i zakresu, <http://com.home.pl/drobrauczelnia.pl>; zob. także K. Prokop, „Biały*

wywiad” a bezpieczeństwo państwa (uwagi wprowadzające), w: red. W. Filipowski, W. Mądrzejowski, Biały wywiad. Otwarte źródła informacji – wokół teorii i praktyki, Warszawa 2012, s. 30–31; A. Misiuk, Administracja porządku i bezpieczeństwa publicznego. Zagadnienia prawnoustrojowe, Warszawa 2011, s. 15].

Bezpieczeństwo wewnętrzne może być rozpatrywane w trzech wymiarach: instytucjonalnym, normatywnym i funkcjonalnym. Wymiar instytucjonalny obejmuje struktury władzy publicznej, których kompetencje związane są z obszarami działalności państwa, składającymi się na przedmiotowy wymiar bezpieczeństwa wewnętrznego (bezpieczeństwo organów państwa, bezpieczeństwo osobiste, bezpieczeństwo egzystencji). Liczba i zakres działalności struktur władzy powiązane są z narastającymi powinnościami państwa, przez co ulegają stałemu rozszerzeniu i specjalizacji. Wymiar normatywny bezpieczeństwa wewnętrznego to akty, normy i przepisy prawne regulujące sferę bezpieczeństwa wewnętrznego w ujęciu przedmiotowym. Wymiar funkcjonalny jest syntezą dwóch poprzednich. Jego istotą bowiem jest sposób wprowadzania w życie regulacji dotyczących bezpieczeństwa wewnętrznego przez odpowiednie instytucje publiczne (P. Majer, W poszukiwaniu uniwersalnej definicji bezpieczeństwa wewnętrznego, PBW 2012, Nr 7, s. 16–17).

4 **4. Bezpieczeństwo publiczne.** Wyróżnia się także w literaturze pojęcie **bezpieczeństwa publicznego**, które oznacza brak stanu zagrożenia dla organizacji państwowej i realizacji jej interesów, umożliwiającą normalny, swobodny jej rozwój (A. Misiuk, Administracja porządku publicznego i bezpieczeństwa publicznego, Warszawa 2008, s. 16–17). Pojęcie bezpieczeństwa wewnętrznego ma zakres szerszy niż pojęcie bezpieczeństwa publicznego. Obejmuje ono bowiem sferę działań nie tylko prawno-policyjnych, ale także politycznych. Bezpieczeństwo wewnętrzne może być rozumiane jako stała gotowość i działalność określonych instytucji oraz organów państwowych, a także prywatnych podmiotów, która jest istotna dla zapewnienia stabilności i integralności państwa (S. Sulowski, W poszukiwaniu definicji, s. 13).

5 **5. Bezpieczeństwo państwa – regulacje konstytucyjne.** W Konstytucji RP wyróżnia się następujące płaszczyzny prawne odnoszące się do sfery bezpieczeństwa państwa: **zasady ustrojowe** (art. 2, 5, 11, 15, 21 ust. 1, art. 59 Konstytucji RP); **prawa i wolności człowieka oraz obywatela** (art. 35, 38, 41 ust. 1, art. 42 ust. 20, art. 45 ust. 1, art. 49, art. 50, art. 53 ust. 1, art. 54 ust. 1, art. 57, art. 58 ust. 1,

art. 61 ust. 1, art. 62, art. 63, art. 64 ust. 1, art. 66 ust. 1, art. 66 ust. 2, art. 67 Konstytucji RP); **funkcje i kompetencje państwa w dziedzinie bezpieczeństwa państwa** (parlament, Prezydent, Rada Ministrów) (B. Dziemidok-Olszewska, Istota bezpieczeństwa państwa w: M. Żmigrodzki, A. Żebrowski, Instytucjonalne podstawy bezpieczeństwa państwa w III Rzeczypospolitej, Lublin 2014, s. 25–30).

- 6 6. **Nadanie skrótu nazwy.** Przepis art. 1 BezpWewnU nadaje skrót Agencji Bezpieczeństwa Wewnętrznego, tj. ABW.

Art. 2. [Cel utworzenia]

Tworzy się Agencję Wywiadu, zwaną dalej „AW”, właściwą w sprawach ochrony bezpieczeństwa zewnętrznego państwa.

Spis treści

	Nb
1. Agencja Bezpieczeństwa Wewnętrznego i Agencja Wywiadu	1
2. Definicja służb specjalnych	2
3. Znaczenie normatywne służb specjalnych	3
4. Określenie Służby Specjalne	4
5. Określenie „służby specjalne” jest pojęciem normatywnym .	5
6. Cel utworzenia AW	6

1 1. Agencja Bezpieczeństwa Wewnętrznego i Agencja Wywiadu.

Zarówno ABW, jak i AW zalicza się do służb specjalnych. Termin „służby specjalne” pojawił się w 1995 r. w czasie zmian w Regulaminie Sejmu, podczas powoływania nowej komisji sejmowej do spraw służb specjalnych. Wtedy dodano w Regulaminie Sejmu RP rozdział 5a pt. *Komisja do Spraw Służb Specjalnych i postępowanie w Komisji* (uchwała Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej z 27.4.1995 r. w sprawie zmiany Regulaminu Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej, MP z 1995 r. Nr 23, poz. 271). Do Regulaminu Sejmu RP został dodany również art. 74f, zgodnie z którym: „służbami specjalnymi w rozumieniu niniejszego regulaminu są: Urząd Ochrony Państwa oraz Wojskowe Służby Informacyjne”. Zgodnie natomiast z obecnie obowiązującym art. 142 ust. 2 RegSejm służbami specjalnymi w rozumieniu niniejszego Regulaminu są: Agencja Bezpieczeństwa Wewnętrznego, Agencja Wywiadu, Służba Kontrwywiadu Wojskowego, Służba Wywiadu Wojskowego oraz Centralne Biuro Antykorupcyjne (zob. także

A. Żebrowski, Służby specjalne, w: Instytucjonalne podstawy bezpieczeństwa państwa w III Rzeczypospolitej, red. M. Żmigrodzki, A. Żebrowski, Lublin 2014, s. 79). Pojęcie „służby specjalne” pojawiło się także w czasie nowelizacji ustawy z 6.4.1990 r. o Urzędzie Ochrony Państwa (t.j. Dz.U. z 1999 r. Nr 51, poz. 526 ze zm.; uchylona), wprowadzonej przez ustawę z 8.8.1996 r. o zmianie niektórych ustaw normujących funkcjonowanie gospodarki i administracji publicznej (Dz.U. Nr 106, poz. 496 ze zm.). W następstwie tej noweli UOP został wyodrębniony ze struktur Ministerstwa Spraw Wewnętrznych. W zmienionym art. 4 UOPU do służb specjalnych zaliczono wyłącznie Urząd Ochrony Państwa oraz Wojskowe Służby Informacyjne. Zgodnie bowiem z art. 4 ust. 2 UOPU: „Przy Radzie Ministrów działa Kolegium do Spraw Służb Specjalnych, zwane dalej «Kolegium», jako organ opiniodawczo-doradczy w sprawach programowania, nadzoru i koordynowania działań Urzędu Ochrony Państwa i Wojskowych Służb Informacyjnych, zwanych dalej «służbami specjalnymi», oraz podejmowanych dla ochrony bezpieczeństwa państwa działań Policji, Straży Granicznej i Żandarmerii Wojskowej”.

2. **Definicja służb specjalnych.** W doktrynie spotyka się wiele definicji pojęcia służb specjalnych. **Pod pojęciem tym rozumie się przeważnie instytucje, a nawet formacje o ściśle określonym profilu działania, wynikającym z istoty danej formacji oraz z powierzonych zadań i podporządkowanej temu strukturze organizacyjnej** (S. Hoc, Sytuacja organizacyjno-prawna polskich służb specjalnych, WPP 2002, Nr 3, s. 42; F. Prusak, Sytuacja ustrojowo-prawna wyodrębnionych wojskowych służb specjalnych, ZP 2012, Nr 12(1), s. 57). Podejmowane są próby wypracowania powszechnie obowiązującej definicji służb specjalnych. Przede wszystkim konieczne jest określenie rodzaju „służby”, które mogą wchodzić w zakres pojęcia „służby specjalne”. W literaturze wskazuje się, że termin „służby specjalne” należy odnosić do tych służb, które wykonują zadania wywiadowcze i kontrwywiadowcze. Pojęcie „służb specjalnych” można ujmować także szerzej, tj. poprzez określone prawnie uprawnienia do podejmowania działań operacyjno-rozpoznawczych. W tym ujęciu może dojść do zatarcia różnic pomiędzy tym „specjalnym” charakterem służb wywiadu i kontrwywiadu a służbami policyjnymi (S. Zalewski, Służby specjalne w państwie demokratycznym, Warszawa 2005, s. 13; M. Bożek, M. Czuryk, M. Karpiuk, J. Kostrubiec, Służby specjalne w strukturze władz publicznych, Warszawa 2014, s. 15).

Poza obszarem ich działania znajdują się wszystkie zagadnienia, które nie są związane ze zwalczaniem szpiegostwa oraz prowadzeniem tego rodzaju działalności poza granicami kraju (*S. Zalewski*, *Służby specjalne*, s. 13; *M. Bożek*, *M. Czuryk*, *M. Karpiuk*, *J. Kostrubiec*, *Służby specjalne*, s. 15).

- 3 3. Znacznie normatywne służb specjalnych.** Pojęcie służb specjalnych ma znacznie normatywne. Termin „służby specjalne” używany jest w ustawodawstwie na określenie statusu tylko niektórych służb państwowych wśród organów państwowych stanowiących ten fragment administracji rządowej, który realizuje zadania Rady Ministrów określone w art. 146 ust. 4 pkt 4, 7, 8 Konstytucji RP. W konsekwencji można dokonać podziału organów państwowych realizujących zadania związane z zapewnieniem bezpieczeństwa państwa i porządku publicznego oraz ochroną interesów Skarbu Państwa na dwie grupy: służby specjalne i służby nieposiadające takiego charakteru. Służby zaliczane do drugiej grupy najczęściej określa się mianem służb policyjnych (*S. Zalewski*, *Służby specjalne*, Warszawa 2005, s. 13; *M. Bożek*, *M. Czuryk*, *M. Karpiuk*, *J. Kostrubiec*, *Służby specjalne*, s. 16).

Słusznie wskazuje się w doktrynie, że do służb specjalnych można zaliczyć wyłącznie te organy, które zostały w ten sposób wprost nazwane przez ustawodawcę. W sytuacji, gdy dana służba nie została tak nazwana przez ustawodawcę, nie można jej traktować jako służby specjalnej (*S. Zalewski*, *Służby specjalne*, s. 13; *M. Bożek*, *M. Czuryk*, *M. Karpiuk*, *J. Kostrubiec*, *Służby specjalne*, s. 17; zob. odmiennie, *A. Taracha*, *Czynności operacyjno-rozpoznawcze (aspekty kryminalistyczne i prawnodowodowe)*, Lublin 2006, s. 87). Termin „służby specjalne” jest używany w ustawodawstwie na określenie statusu tylko niektórych służb państwowych spośród całej grupy organów państwowych stanowiących ten fragment administracji rządowej, który realizuje zadania Rady Ministrów określone w art. 146 ust. 4 pkt 4, 7, 8 i 11 Konstytucji RP (zob. *M. Bożek*, *Służby specjalne. Kryteria klasyfikacji na tle ustawodawstwa policyjnego*, PP 2008, Nr 4(92), s. 137 i n.; *M. Bożek*, *Sejmowa kontrola działalności służb specjalnych i jej ograniczenia wynikające z ustaw kompetencyjnych. Zarys problemu na tle uwarunkowań normatywnych*, *Studia Iuridica Lublinensia* 2013, Nr 20, s. 47).

- 4 4. Określenie Służby Specjalne.** Określenie „służby specjalne” zostało użyte w ustawie o ABW oraz AW, a także w ustawie

o Centralnym Biurze Korupcyjnym (art. 1 ust. 1 CBAU) oraz ustawie o Służbie Kontrwywiadu Wojskowego oraz Służbie Wywiadu Wojskowego (art. 1–2 KontrwywiadU). Zgodnie z art. 11 BezpWewnU przy Radzie Ministrów działa Kolegium do Spraw Służb Specjalnych, jako organ opiniodawczo-doradczy w sprawach programowania, nadzorowania i koordynowania działalności ABW, AW, Służby Kontrwywiadu Wojskowego, Służby Wywiadu Wojskowego i Centralnego Biura Antykorupcyjnego, zwanych dalej „służbami specjalnymi”, oraz podejmowanych dla ochrony bezpieczeństwa państwa działań Policji, Straży Granicznej, Żandarmerii Wojskowej, Służby Więziennej, Biura Ochrony Rządu, Służby Celnej, urzędów skarbowych, izb skarbowych, organów kontroli skarbowej, organów informacji finansowej oraz służb rozpoznania Sił Zbrojnych Rzeczypospolitej Polskiej. Według więc brzmienia art. 11 BezpWewnU do służb specjalnych należy zaliczyć pięć następujących państwowych służb: Agencję Bezpieczeństwa Wewnętrznego, Agencję Wywiadu, Służbę Kontrwywiadu Wojskowego, Służbę Wywiadu Wojskowego i Centralne Biuro Antykorupcyjne. Z uwagi na brzmienie art. 11 BezpWewnU, wyraźnie kwalifikującego wskazane w tym przepisie podmioty do grupy służb specjalnych, nie wydaje się uprawnione poszerzanie tego kręgu podmiotów o inne jeszcze podmioty, np. Policję czy Straż Graniczną, które z uwagi na swoje zadania i funkcje spełniają podobną rolę jak wymienione podmioty zaliczone w art. 11 BezpWewnU do służb specjalnych (zob. *M. Bożek, M. Czuryk, M. Karpiuk, J. Kostrubiec*, Służby specjalne, s. 16; odmiennie *Z. Długosz*, Służby specjalne w Rzeczypospolitej Polskiej, w: *Organy i korporacje ochrony prawa*, red. *S. Sagan, V. Serzhanova*, Warszawa 2008, s. 173).

5. Określenie „służby specjalne” jest pojęciem normatywnym. Można mówić o nich wyłącznie w znaczeniu podmiotowym. Ustawodawca nie nadał natomiast temu pojęciu znaczenia przedmiotowego (zob. *M. Bożek, M. Czuryk, M. Karpiuk, J. Kostrubiec*, Służby specjalne, s. 36).

6. Cel utworzenia AW. Agencja Wywiadu została utworzona w celu ochrony bezpieczeństwa zewnętrznego państwa. Ustawa o ABW i AW dokonuje podziału zadań pomiędzy AW i ABW.

Art. 3. [Podległość służbowa i odpowiedzialność]

1. Szef Agencji Bezpieczeństwa Wewnętrznego, zwany dalej „Szefem ABW”, i Szef Agencji Wywiadu, zwany dalej „Szefem

AW”, są centralnymi organami administracji rządowej, działającymi odpowiednio przy pomocy ABW i AW, będącymi urzędami administracji rządowej.

2. Szef ABW i Szef AW podlegają bezpośrednio Prezesowi Rady Ministrów.

3. Działalność Szefa ABW i Szefa AW podlega kontroli Sejmu.

Spis treści

	Nb
1. Szefowie ABW	1
2. Urząd Ochrony Państwa	2
3. Rola Prezesa Rady Ministrów	3
4. Nadzór weryfikacyjny i hierarchiczny Prezesa Rady Ministrów	4
5. Kontrola Sejmu	5
6. Skład i rola Komisji do Spraw Służb Specjalnych	6
7. Charakter Kompetencji Komisji do Spraw Służb Specjalnych	7

- 1 1. Szefowie ABW. Agencją Bezpieczeństwa Wewnętrznego oraz Agencją Wywiadu kierują Szefowie.** Szefowie są zaliczani do centralnych organów administracji rządowej. Swoje funkcje wykonują przy pomocy ABW i AW, które są urzędami administracji rządowej.
- 2 2. Urząd Ochrony Państwa.** W ustawie z 6.4.1990 r. o Urzędzie Ochrony Państwa (*t.j. Dz.U. z 1999 r. Nr 51, poz. 526 ze zm.; uchylona*) jako zasadę przyjęto nadzorowanie służb specjalnych, w tym wyznaczanie im zadań przez członków rządu (Prezesa Rady Ministrów i ministrów resortowych). W świetle tej konstrukcji, znajdującej swój konkretny wyraz w przepisach art. 3 i 4 UOPU, Szef Urzędu Ochrony Państwa podlegał bezpośrednio Ministrowi Spraw Wewnętrznych, Prezes Rady Ministrów natomiast określał – na wniosek ministra – „szczegółową strukturę i zadania Urzędu Ochrony Państwa”. **W 1996 r. Urząd Ochrony Państwa, w związku z tzw. reformą centrum administracyjnego, wyodrębniono ze struktur MSW. Szefa UOP podporządkowano bezpośrednio Prezesowi Rady Ministrów. Premier wytyczał corocznie kierunki działania Urzędu oraz zatwierdzał plan jego działania. W ramach reorganizacji służb specjalnych w 2002 r. nastąpiła likwidacja UOP i powołano do życia ABW oraz AW.**

3. Rola Prezesa Rady Ministrów. Obecnie zarówno Szef ABW 3 i Szef AW podlegają bezpośrednio Prezesowi Rady Ministrów. **Zachodzi stosunek podporządkowania (podległości służbowej) Szefa ABW i Szefa AW Prezesowi rady Ministrów.** Zgodnie z art. 33a ust. 1 pkt 7 ustawy z 4.9.1997 r. o działach administracji rządowej (t.j. Dz.U. z 2016 poz. 543 ze zm.), Prezes Rady Ministrów sprawuje nadzór nad działalnością administracji rządowej nieobjętą zakresem działań administracji rządowej, wykonywaną przez Agencję Bezpieczeństwa Wewnętrznego i Agencję Wywiadu. Przepisy te umożliwiają więc premierowi ingerencję w pracę Szefa ABW i Szefa AW. Przede wszystkim wskazać jednak należy na uprawnienie Premiera do powoływania i odwoływania Szefów ABW i AW (po zasięgnięciu opinii Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej, Kolegium oraz Sejmowej Komisji do Spraw Służb Specjalnych) (art. 14 ust. 1 BezpWewnU). Można więc mówić o stosunku hierarchicznego podporządkowania łączącego premiera i Szefów ABW oraz AW (zob. *K. Walczuk, M. Bożek*, Konstytucyjne i ustawowe, s. 187; *M. Bożek*, Nadzór Prezesa Rady Ministrów nad służbami specjalnymi i sposoby jego realizacji w świetle obowiązującego ustawodawstwa, P. Sejm. 2010, Nr 3/98, s. 13 i n.).

4. Nadzór weryfikacyjny i hierarchiczny Prezesa Rady Mini- 4 strów. Nadzór Prezesa Rady Ministrów nie ogranicza się tylko do oddziaływania na szefa Agencji w celu zapewnienia zgodności działań ABW oraz AW z zasadniczą polityką rządu (nadzór weryfikacyjny), ale także pozwala na nakazywanie Szefowi ABW i AW określonego postępowania (nadzór hierarchiczny). Wprawdzie polecenia i wytyczne premiera nie mogą dotyczyć sposobu prowadzenia lub zakończenia czynności służbowych podejmowanych przez funkcjonariuszy ABW i AW, ale pozwalają na wskazywanie obszarów zainteresowania, a nawet stawianie przed Szefem ABW i AW konkretnych zadań do realizacji. Premier posiada dwa rodzaje uprawnień. Po pierwsze, premier posiada uprawnienia do wydawania rozporządzeń i zarządzeń, w drodze których określa organizację i sposób funkcjonowania ABW oraz AW. Po drugie, posiada kompetencje nadzorcze szefa rządu określone w ustawach kompetencyjnych. W tym zakresie przysługują mu uprawnienia do wyznaczania w drodze wytycznych kierunków działania ABW oraz AW, a także oceny i akceptowania rocznego planu działania ABW oraz AW (zob. *K. Walczuk, M. Bożek*, Konstytucyjne i ustawowe, s. 188–189).

5 5. Kontrola Sejmu. Pomimo bezpośredniej podległości Szefa ABW i Szefa AW Prezesowi Rady Ministrów podlegają jeszcze kontroli Sejmu. Uregulowanie to jest zgodne z ogólną zasadą wyrażoną w art. 95 ust. 2 Konstytucji RP, zgodnie z którą Sejm sprawuje kontrolę nad działalnością Rady Ministrów w zakresie określonym przepisami Konstytucji RP i ustaw. Przepis art. 3 ust. 3 BezpWewnU nie określa ani środków służących kontroli (uprawnień kontrolnych) sejmu wobec ABW i AW, ani procedury kontroli, w szczególności zasad udostępniania sejmowi informacji i materiałów. W szczególności funkcje kontrolne mogą być realizowane przez sejm przy pomocy działającej w sejmie Komisji do Spraw Służb Specjalnych (zob. *K. Walczuk, M. Bożek*, Konstytucyjne i ustawowe, s. 220). Zgodnie z art. 17 ust. 2 RegSejm komisje sejmowe są organami kontroli sejmowej w zakresie określonym Konstytucją RP i ustawami. Sprawy, którymi zajmują się komisje, załatwiane są *in gremio*, co oznacza, że stanowią one zakres działania całej Komisji do Spraw Służb Specjalnych, a nie tylko poszczególnych członków komisji. Posłowie, będący członkami Komisji do Spraw Służb Specjalnych, mogą zajmować się indywidualnie sprawami należącymi do służb specjalnych, wykorzystując środki określone w ustawie z 9.5.1996 r. o wykonywaniu mandatu posła i senatora (t.j. Dz.U. z 2016 r. poz. 1510). Uprawnienie to realizowane jest więc na ogólnych zasadach, które umożliwiają wszystkim posłom kontrolę funkcjonowania organów administracji rządowej. Z tytułu członkostwa w Komisji do Spraw Służb Specjalnych posłom nie przysługują więc szczególne uprawnienia, przy pomocy których mogliby oddziaływać na funkcjonowanie służb specjalnych. Udostępnieniu Komisji do Spraw Służb Specjalnych podlegają ogólne informacje o efektach działalności ABW. Stopień szczegółowości przekazywanych informacji zależy jednak od oceny i decyzji Szefów ABW i AW (zob. *K. Walczuk, M. Bożek*, Konstytucyjne i ustawowe, s. 237).

6 6. Skład i rola Komisji do Spraw Służb Specjalnych. Zgodnie z art. 137 ust. 1–2 RegSejm **w skład Komisji do Spraw Służb Specjalnych wchodzi nie więcej niż siedmiu posłów.** Sejm, na wniosek Prezydium Sejmu, w drodze uchwały, ustala liczbę członków Komisji do Spraw Służb Specjalnych. Uchwały Komisji zapadają bezwzględną większością głosów w obecności co najmniej połowy liczby członków Komisji (z art. 138 ust. 2 RegSejm). Posiedzenia Komisji do Spraw Służb Specjalnych są zamknięte. Przewodniczący

Komisji może zaprosić do wzięcia udziału w pracach Komisji za pośrednictwem albo po powiadomieniu Marszałka Sejmu oraz w razie potrzeby Prezesa Rady Ministrów, m.in. Szefa ABW oraz Szefa AW (z art. 139 ust. 1 i 3 RegSejm). Z postanowieniem tym pozostaje w związku przepis art. 153 ust. 1 RegSejm. Zgodnie z tym przepisem, na żądanie prezydium komisji ministrowie oraz kierownicy naczelnych organów administracji państwowej, a także kierownicy innych urzędów i instytucji państwowych są obowiązani przedstawiać sprawozdania i udzielać informacji oraz uczestniczyć w posiedzeniach komisji, na których rozpatrywane są sprawy dotyczące ich zakresu działania. Osoby te mogą upoważnić pisemnie swego przedstawiciela do udziału w posiedzeniu. W oparciu o ten przepis Szefowie ABW i AW, jako kierownicy urzędów, mogą być wzywani do stawienia się na posiedzenie Komisji. Obowiązani są zarówno do stawienia się na posiedzeniu Komisji, jak i do udzielenia stosowanych wyjaśnień i informacji.

Komisja uczestniczy w sprawach dotyczących służb specjalnych, w postępowaniu z projektami ustaw budżetowych i innymi planami finansowymi państwa oraz w rozpatrywaniu sprawozdań z ich wykonania, przedstawiając opinię właściwym komisjom (z art. 140 RegSejm). Przewodniczący Komisji przyznaje klauzulę tajności dokumentom zawierającym informacje niejawne wytworzonym w wyniku działalności Komisji. Komisja może ustalić dla prasy, radia i telewizji komunikat z posiedzenia Komisji, w miarę potrzeby konsultując jego treść m.in. Szefem ABW oraz Szefem AW (art. 141 ust. 1 i 3 RegSejm). Komisja do Spraw Służb Specjalnych uchwała projekt regulaminu Komisji określającego szczegółowy tryb działania i pracy Komisji oraz podejmowania przez nią rozstrzygnięć, w szczególności zasady sprawowania funkcji przewodniczącego Komisji i jego zastępcy. Regulamin Komisji podlega udostępnieniu w Systemie Informacyjnym Sejmu (art. 141 ust. 1 i 4 RegSejm). Przepis art. 142 ust. 2 RegSejm wyjaśnia, że służbami specjalnymi w rozumieniu niniejszego Regulaminu są: Agencja Bezpieczeństwa Wewnętrznego, Agencja Wywiadu, Służba Kontrwywiadu Wojskowego, Służba Wywiadu Wojskowego oraz Centralne Biuro Antykorupcyjne.

7. Charakter Kompetencji Komisji do Spraw Służb Specjalnych. Punkt 2 załącznika do uchwały Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej z 30.7.1992 r. – Regulamin Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej, określającego przedmiotowy zakres działania komisji sejmowych, stanowi, że

do Komisji do Spraw Służb Specjalnych należy opiniowanie projektów ustaw, rozporządzeń, zarządzeń oraz innych aktów normatywnych dotyczących służb specjalnych, w tym regulujących działalność tych służb, opiniowanie kierunków działań i rozpatrywanie corocznych sprawozdań szefów służb specjalnych, opiniowanie projektu budżetu w zakresie dotyczącym służb specjalnych, rozpatrywanie corocznego sprawozdania z jego wykonania oraz innych informacji finansowych służb specjalnych, opiniowanie wniosków w sprawie powołania i odwołania poszczególnych osób na stanowiska szefów służb specjalnych i ich zastępców, zapoznawanie się z informacjami służb specjalnych o szczególnie istotnych wydarzeniach z ich działalności, w tym dotyczących podejrzeń występowania nieprawidłowości w działalności służb specjalnych oraz podejrzeń naruszenia prawa przez te służby, poprzez dostęp i wgląd do informacji, dokumentów i materiałów uzyskanych w wyniku wykonania zadań ustawowych, zgodnie z przepisami ustawy z 5.8.2010 r. o ochronie informacji niejawnych (t.j. Dz.U. z 2016 r. poz. 1167 ze zm.) oraz ustaw regulujących działalność służb specjalnych; ocena współdziałania służb specjalnych z innymi organami, służbami i instytucjami uprawnionymi do wykonywania czynności operacyjno-rozpoznawczych w zakresie podejmowanych przez nie działań dla ochrony bezpieczeństwa państwa, ocena współdziałania służb specjalnych z Siłami Zbrojnymi, organami administracji rządowej, organami ścigania i innymi instytucjami państwowymi oraz organami jednostek samorządu terytorialnego, właściwymi organami i służbami specjalnymi innych państw, ocena ochrony informacji niejawnych oraz badanie skarg dotyczących działalności służb specjalnych. **Kompetencje Komisji do Spraw Służb Specjalnych mają więc charakter opiniodawczy i oceniający. Wystąpienia Komisji nie mają charakteru władczego, zarówno dla Szefów ABW i AW, jak i nadzorujących ich pracę premiera i członków Rady Ministrów.** W przypadku stwierdzenia nieprawidłowości w działalności ABW lub AW, Komisja nie może korygować działalności ABW lub AW w drodze nakazów lub wiążących wytycznych. Komisja może jedynie kierować wystąpienia do premiera lub ministra nadzorującego pracę ABW lub AW. Komisja w takich wypadkach może informować o swoich ustaleniach sejm lub inne komisje sejmowe. W przypadku ustalenia przez Komisję naruszeń prawa w działalności ABW lub AW Komisja ma obowiązek powiadomienia o swoich ustaleniach prokuraturę (zob. *K. Walczuk, M. Bożek*, Konstytucyjne i ustawowe, s. 227–228).